



# Patientbiblioteket USÖ

Risker och konsekvenser med  
reducering eller nedläggning för  
barn och unga, särskilt utsatta  
grupper och nationella minoriteter

Version: 1

## **Patientbiblioteket - reducering eller nedläggning**

Risker och konsekvenser

Eva Åkesson Enelo

2024-08-14

# Innehåll

1.	Sammanfattning .....	5
2.	Målbild .....	5
2.1	Utbildningsplanens målbild .....	5
2.2	Uppdragsmål .....	5
2.3	Metod .....	5
2.4	Organisation .....	6
2.4.1	Uppdragsägare .....	6
2.4.2	Styrgrupp .....	6
2.4.3	Uppdragsledare .....	6
2.5	Rapportens disposition .....	6
3.	Nuläges/problembeskrivning .....	6
3.1	Bakgrund .....	6
3.2	Ekonomi .....	7
3.2.1	Lokaler, drift och utrustning .....	7
3.2.2	Avtal .....	7
3.3	Patientbibliotekets verksamhet .....	7
3.3.1	Aktiviteter .....	8
3.3.2	Utlån och mediautbud .....	9
4.	Prioriterade grupper .....	9
4.1	Barn och unga .....	9
4.1.1	Barn och unga i hälso- och sjukvården .....	10
4.2	Nationella minoriteter .....	12
4.3	Särskilt utsatta grupper .....	13

4.3.1	Inneliggande patienter .....	14
4.3.2	Funktionsnedsättningar.....	14
4.3.3	Rättspsykiatri .....	15
5.	Risker och konsekvenser för prioriterade grupper .....	16
5.1	Slutsatser och förslag .....	17
6.	Källförteckning.....	18

# 1. Sammanfattning

Patientbiblioteket USÖ står inför förändring efter ett beslut i Hälso- och sjukvårdens ledningsgrupp, som handlar om att verksamheten antingen ska reduceras eller upphöra vid årsskiftet. Inför beslut har en utredning genomförts i syfte att se över risker och konsekvenser med dessa alternativ för särskilt utsatta grupper, nationella minoriteter samt barn och unga.

Utredningen gör bedömningen att det finns behov av ett fortsatt utbud av bibliotekstjänster som tillhandahålls till prioriterade patientgrupper inom hälso- och sjukvården. Utredningen lämnar förslag om att Patientbibliotekets uppdrag förändras från sin nu relativt breda verksamhet till att leverera mer riktade insatser.

Utredningen föreslår därför att hälso- och sjukvårdsledningen ger ett fortsatt uppdrag till Verksamhet och ledningsstöd att se över möjligheten till ett omvandlat samarbete och avtal med Örebro kommun avseende bibliotekstjänster för prioriterade grupper inom hälso- och sjukvården.

## 2. Målbild

### 2.1 Utbildningsplanens målbild

Den 19 oktober 2023 antog hälso- och sjukvårdsnämnden en utvecklingsplan för hälso- och sjukvårdsförvaltningen. I planen beskrivs hur verksamheten ska förändras för att bli mer hållbar, både ur ett kompetensförsörjnings- och ekonomiskt perspektiv.

I planen anges att biblioteksverksamheten ska omprövas i syfte att minska kostnaderna.

### 2.2 Uppdragsmål

Enligt uppdragsdirektivet ska uppdraget utreda risker och konsekvenser med minskning/nedläggning av patientbiblioteket för särskilt utsatta grupper, nationella minoriteter samt barn och unga. Två beslutsunderlag tas fram, nedläggning eller kraftig minskning som var och ett ska se över påverkan för ovanstående grupper.

### 2.3 Metod

Utredningen har genomförts med hjälp av intervjuer med verksamhetsföreträdare för olika berörda verksamheter inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen samt företrädare för Patientbiblioteket USÖ.

Kartläggningen omfattar även intervjuer med stödresurser för inhämtning av underlag gällande ekonomi, lokaler och driftsfrågor samt frågor rörande nationella minoriteter, barnperspektiv och barnrättsperspektiv. För att få barnets perspektiv involverar utredningen Expertrådet Barns röster i vården. Då Region Örebro län är finskt förvaltningsområde har frågor även ställts till Sverigefinska samrådsgruppen.

## 2.4 Organisation

### 2.4.1 Uppdragsägare

Sandra Schönbeck, stabschef Verksamhets- och ledningsstöd HS, är uppdragsägare för arbetet.

### 2.4.2 Styrgrupp

Sandra Schönbeck (ordförande), stabschef Verksamhets- och ledningsstöd (VLS), hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HS).

Oskar Eklöf, administrativ enhetschef Administration och service, VLS, HS.

### 2.4.3 Uppdragsledare

Uppdragsledare är utredare från Utvecklingsenheten, Verksamhets- och ledningsstöd, Hälso- och sjukvårdsförvaltningen.

## 2.5 Rapportens disposition

Avsnitt 3 ger en nuläges- och problembeskrivning avseende ekonomi, avtal och Patientbibliotekets verksamhet.

Avsnitt 4 handlar om de för utredningen prioriterade grupperna nationella minoriteter, barn- och unga samt särskilt utsatta grupper.

Avsnitt 5 beskriver de risker och konsekvenser för prioriterade grupper som framkommit under utredningens gång. I avsnittet presenteras även utredningens bedömningar, slutsatser och förslag.

## 3. Nuläges/problembeskrivning

### 3.1 Bakgrund

Hälso- och sjukvårdens ledningsgrupp (HSLG) har fattat ett inriktningsbeslut att patientbibliotekets verksamhet på USÖ ska minska kraftigt, alternativt helt upphöra vid årsskiftet 2024/2025. Risker och konsekvenser med minskning/nedläggning behöver ligga till grund för slutgiltigt beslut. Med anledning av detta har ett uppdrag tillkommit om att utreda frågan om risker och konsekvenser, utifrån särskilt utsatta grupper, nationella minoriteter samt barn och unga. Utredningens startdatum var den 12 augusti 2024 och leverans ska ske vecka 38 2024, inför beslut i HSLG vecka 39.

## 3.2 Ekonomi

### 3.2.1 Lokaler, drift och utrustning

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen bekostar såväl lokaler som den utrustning som krävs för Patientbibliotekets verksamhet. Den sammanlagda interna årskostnaden uppgår till knappt 1 miljon kronor årligen.

Lokaler, drift och utrustning	Kostnad
Lokalhyra	75 000 kr/mån (Regionservice)
Städning	Mellan 3000 – 3500 kr/mån
IT-tjänster	4000 kr/mån
Telefoni	500 kr/mån
Summa	<b>Cirka 1 miljon/år</b>

Tabell 1 Kostnad avseende lokaler, drift och utrustning Patientbiblioteket USÖ

### 3.2.2 Avtal

Örebro kommun driver Patientbiblioteket på Universitetssjukhuset i Örebro (USÖ) på uppdrag av Region Örebro län. Under 2023 betalade Regionen knappt 3,8 miljoner kronor till Örebro kommun. Som en del i det pågående besparingsarbetet i Regionen påbörjades ett arbete att minska kostnaderna för att driva verksamheten, vilket ledde till ett omarbetat avtal som började gälla från den 1 juni i år. Avtalet med patientbiblioteket löper ut den 31 december 2024 och har enligt överenskommelse med Örebro kommun en uppsägningstid på tre månader.

I år kommer Regionen att betala 3,7 miljoner kronor till kommunen, vilket inkluderar 147 000 kr i overhead-kostnad samt omställningskostnader för år 2024, vilket uppgår till cirka 100 000 kronor. Om det nya avtalet hade gällt från januari hade Regionen i stället fått betala 3,2 miljoner kronor (exkl. OH-kostnader). För de första fem månaderna har Regionen betalat enligt det gamla avtalet.

## 3.3 Patientbibliotekets verksamhet

Patientbiblioteket USÖ drivs på entreprenad av Örebro kommun. Personalen på biblioteket är således anställd av Örebro kommun. Inventarier och mediebestånd på Patientbiblioteket tillhör Region Örebro län.

Biblioteket är beläget på källarplan i Gallerian, M-huset, och är öppet varje vardag. Biblioteket har sex anställda, varav fem är bibliotekarier och en är biblioteksassistent, fördelat på fem och en halv tjänster. Verksamhetens målgrupper är patienter, anhöriga, närstående och personal. Utöver verksamheten vid USÖ serverar biblioteket även rättspsykiatrins avdelningar. De anställda har delat upp olika ansvarsområden mellan sig, där de ger service till olika områden och målgrupper. Patientbiblioteket beskriver sitt uppdrag som att ge individuell service till sina målgrupper, där ineliggande patienter anses vara det huvudsakliga åtagandet.

Från och med 1 juni 2024 trädde det nya avtalet i kraft, som innebär en neddragning av ersättningen till verksamheten med 20 procent. Besparingen har skett genom att dra in på mediekostnader, evenemang och föreläsningar. Några förändringar avseende

personal har inte genomförts, då enhetschefen inväntar resultatet av föreliggande utredning.

### **Reducering av verksamheten**

Patientbibliotekets chef har genomfört en konsekvensanalys avseende reduktion av verksamheten. Vid en halvering av verksamheten bedöms det få väldigt stora konsekvenser, men att det ändå skulle gå att driva en kvalitativ verksamhet genom prioritering. De konsekvenser som beskrivs gäller uppdraget, bokvagnsronder, projekt och öppethållande. Vid en halvering är bedömningen att verksamheten skulle kunna fortsätta med bokvagnsronder, Lekterapin och arbetet kring mediahantering, samt en viss tillgänglighet i biblioteket, med minskade öppettider. Då lönerna är den stora kostnaden är bedömningen även att nedskärningar skulle leda till minskad personalstyrka.

#### **3.3.1 Aktiviteter**

Patientbiblioteket har olika aktiviteter i sitt utbud, bland annat barn- och ungdomsverksamhet och bokvagnsronder, som beskrivs i nästa avsnitt. Innan neddragningen anordnades även olika evenemang i samband med exempelvis advent och världsboksdagen samt föreläsningar. Biblioteket har även haft samarbete med Anhörigcenter samt i verksamhet för unga och unga vuxna inom socialpsykiatri. Dessa är kommunala verksamheter som hört av sig och önskat samarbete gällande bokprat respektive biblioterapi.

Under pandemin började biblioteket med en "take away"-service när de inte kunde gå in till avdelningarna, som innebär att bibliotekarierna plockar ihop bokpåsar till patienter. Servicen finns fortfarande tillgänglig för de patienter som inte själva kan komma till bibliotekets lokaler.

Patientbiblioteket genomför även tavelronder en gång i månaden, då bibliotekarier går runt till avdelningar med tavlor som patienter får välja mellan att ha i sitt rum. Denna verksamhet har dragits ner då tv-apparater hängts upp där tavlorna kunde hänga, men ronderna genomförs fortfarande månadsvis vid tre avdelningar.

### **Bokvagnsronder**

Patientbiblioteket beskriver att det är på avdelningarna som det stora arbetet bedrivs genom bokvagnsronderna, som genomförs vid 19 vårdavdelningar en gång per vecka (inom barn- och ungdomsmedicin två gånger/vecka, se avsnitt nedan)<sup>1</sup>. Bibliotekarierna knackar dörr hos patienter som erbjuds att låna böcker, ljudböcker och filmer. Vad som lånas ut och var patientmötena sker skiljer sig åt mellan verksamheter och målgrupper. På allmänmedicin beskrivs det vara ljudböcker och spelare som lånas ut, medan det för patienter i isolering kan handla om filmer. Inom psykiatri sker patientmötena ofta i korridoren, vilket kräver en bra kontakt med personalen utifrån säkerhetsaspekter. Patientbiblioteket beskriver att patienter inte behöver vänta en vecka på nästa bokvagnsrond, utan att de kan höra av sig för service mellan bokvagnsronderna.

---

<sup>1</sup> Patientbiblioteket USÖ verksamhetsberättelse 2023



## Barn- och ungdomsverksamhet

Barn- och ungdomsavdelningen på Patientbiblioteket byggdes 2022. Tidigare fanns inte en särskild barnavdelning. Inför renoveringen arbetade verksamheten med barnperspektiv och tillgänglighet, vilket ledde till att barn fick vara med och bestämma färger och vad som skulle köpas in.

Inom barn- och ungdomsmedicin genomförs två bokvagnsbesök i veckan. Utöver det har biblioteket samarbete med Lekterapin, med sagostunder, pyssel och andra projekt. Bibliotekarierna har även bokprat för lärarna inom sjukhuskolan så att de ska kunna tipsa om böcker till sina elever. På Patientbiblioteket finns även en Maker space-verksamhet, som barn som är friska nog kan besöka för att ägna sig åt skapande.

Biblioteket besöker även barn- och ungdomspsykiatri och har haft biblioterapiverksamhet på barn- och ungdomspsykiatri avdelning 5.

### 3.3.2 Utlån och mediautbud

Bibliotekets medieutbud bestod år 2023 av ca 18 500 volymer. I utbudet ryms böcker, ljudböcker, musik, filmer och tidskrifter. Till inlaggande patienter finns även DVD- och CD-spelare för utlån. Under 2023 skedde totalt cirka 37 000 utlån, enligt Patientbibliotekets verksamhetsberättelse. Antal aktiva låntagare uppgick under samma år till 978. Antalet volymer riktade till barn och unga uppgick till drygt 5000 stycken, och under år 2023 skedde drygt 13 000 utlån av dessa medier<sup>2</sup>.

## 4. Prioriterade grupper

*4 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.*

*5 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på*  
*1. de nationella minoritetsspråken,*  
*2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och*  
*3. lättläst svenska.*

Källa: [Bibliotekslag \(2013:801\)](#) | [Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

### 4.1 Barn och unga

I frågor som handlar om barn och unga finns tre olika perspektiv som är viktiga att beakta. Dessa är barnperspektivet, barnrättsperspektivet och barnets perspektiv, som alla tillvaratas på olika sätt.

<sup>2</sup> Patientbiblioteket USÖ verksamhetsberättelse 2023

**Barnperspektivet** består av vuxnas perspektiv på barn, barndom och de villkor som följer med barndomen. Detta färgas bland annat av egna erfarenheter och professionell kunskap.<sup>3</sup> För barnets perspektiv har föreliggande utredning vänt sig till verksamhetsföreträdare för barn- och ungdomsmedicin respektive barn- och ungdomspsykiatri.

**Barnrättsperspektiv** handlar om utgångspunkten i arbetet med barn och beslut som fattas kring dem har barnkonventionen som utgångspunkt<sup>4</sup>. Barnkonventionen är lag i Sverige sedan år 2020. Enligt barnkonventionen ska barnets bästa beaktas och bedömning ske utifrån det. **Artikel 13** handlar om barns rätt till vila, lek och fritid samt rätt att delta i det konstnärliga och kulturella livet. **Artikel 12** handlar om barns rätt till inflytande och delaktighet, att få vara med i beslut som rör dem<sup>5</sup>. För att tillvarata barnrättsperspektivet har utredningen vänt sig till strateg på staben för hållbar utveckling vid Regionkansliet.

För att få **barnets perspektiv** behöver vuxenvärlden lyssna på vad barnet har att berätta. Barnets perspektiv handlar om "...barnets egen syn på sitt liv och sin omvärld"<sup>6</sup>. Här har utredningen vänt sig till Expertrådet Barns röster i vården, för att lyssna in upplevelser, synpunkter och tankar från barn som är patienter i vården. BRIV består av barn och unga mellan 13 och 18 år och gruppen leds av representanter från Lekterapi inom verksamhetsområde barn- och ungdomsmedicin<sup>7</sup>.

#### 4.1.1 Barn och unga i hälso- och sjukvården

Barn och unga kan vara såväl patienter som närstående i vården. Föreliggande utredning har huvudsakligen fokus på barn och unga som patienter, men då Patientbiblioteket även har anhöriga och närstående som målgrupp redogörs här för hur hälso- och sjukvårdsförvaltningen arbetar kring beslut som rör barn som närstående. Hälso- och sjukvårdslagen 5kap 7§ handlar om barns behov av och rätt till information, stöd och råd som närstående i hälso- och sjukvården<sup>8</sup>. Patientbiblioteket, rapport Inför beslut om förändringar i verksamheten ska förvaltningens [barnrättschecklista](#) (dokumentnummer 24RS10886-2) användas. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har även särskilda barnrättsombud för barn som närstående.

#### Barn- och ungdomsmedicin – USÖ

Verksamheten lyfter fram bokvagnarna som det viktigaste utbudet för patienterna, och poängterar att dessa även är viktiga för de anhöriga. På tisdagar och torsdagar kommer bokvagnen till barn- och ungdomskliniken, och verksamheten lyfter vikten av att barnen då får byta böcker och prata med någon som inte är sjukvårdspersonal – "*inte sjukvård men det är friskvård*". Förutom de aktiviteter som beskrivs i avsnittet om Patientbiblioteket, lyfter även verksamheten att biblioteket ordnar samma satsningar som skolbiblioteken för de barn som är så sjuka att de inte kan gå i skolan. För barn som kommer dit på dagvård för behandlingar blir besök på Patientbiblioteket en positiv aktivitet, enligt verksamhetschef.

---

<sup>3</sup> [Perspektiv på barnrätt - Webbutbildning om barnkonventionen \(barnombudsmannen.se\)](#) (2024-09-06)

<sup>4</sup> [Perspektiv på barnrätt - Webbutbildning om barnkonventionen \(barnombudsmannen.se\)](#) (2024-09-06)

<sup>5</sup> Barnkonventionen [Konventionstexten - Barnombudsmannen](#) (2024-09-06)

<sup>6</sup> [Perspektiv på barnrätt - Webbutbildning om barnkonventionen \(barnombudsmannen.se\)](#) (2024-09-06)

<sup>7</sup> [Hur fungerar BRIV? • regionorebrolan.se](#) (2024-09-06)

<sup>8</sup> [uppdragsbeskrivning-barnrattsombud-220208.pdf \(orebroll.se\)](#) (2024-09-06)

Oavsett om det blir en reducering eller nedläggning av Patientbiblioteket menar verksamheten att de kommer att behöva fylla på med andra aktiviteter eller aktivitetsmöjligheter, som kanske innebär höjda omkostnader för personal, böcker, spel och musik.

Verksamheten ser inte några alternativa åtgärder eller tjänster som helt eller delvis skulle kunna ersätta biblioteket i dess nuvarande form, utan menar att om det inte *"Skulle (...) finnas bibliotek överhuvudtaget skulle vi behöva bygga upp någon slags biblioteksverksamhet på barnsidan"*. Digital åtkomst till musik eller litteratur är ingen ersättning, menar verksamhetschefen. Dels handlar det om fysiska böcker, dels om att patienterna får besök av någon som pratar om annat än omvårdnad eller vård.

## **Barn- och ungdomspsykiatri Avdelning 5**

Utredningen vände sig även till barn- och ungdomspsykiatri (BUP) för att inhämta synpunkter kring risker och konsekvenser för deras patienter. BUP Avdelning 5 är en låst psykiatrisk akutavdelning som vårdar unga upp till 18 år. Hit kommer bokvagnsronderna en gång i veckan, något som är väldigt uppskattat av personalen. Vid ronderna byts böcker ut i bokhyllan, filmer läggs fram i dagrummet, böcker lånas och beställningar tas upp vid vagnen. För personalen blir bokvagnsronden också ett sätt att socialisera med barnet. På avdelningen råder flera begränsningar för de patienter som vårdas. Förutom att avdelningen är låst finns patienter som vårdas med LPT (lagen om psykiatrisk tvångsvård). Patienter kan sakna tillgång till permission och fria promenader, vilket kan göra att det blir instängt. Då blir det viktigt när bokvagnen kommer, beskriver verksamheten.

Verksamheten menar att bokvagnsronderna inte bara är viktigt för barnen utan även för föräldrar som lånar böcker. Det är ovanligt att personalen går med patienterna till Patientbiblioteket i M-huset, däremot händer det att förälder och barn tillsammans går dit för att ha något att göra en stund.

Vid samtal med verksamhetens representant framkommer inte något som skulle kunna ersätta dagens upplägg med Patientbiblioteket, annat än att de i så fall skulle behöva sköta det själva. Vid en reducerad verksamhet lyfts besöken med bokvagn fram som viktigast.

## **Expertrådet Barns röster i vården**

För att ta del av barn och ungas egna perspektiv på frågan om Patientbibliotekets verksamhet besökte utredningen ett möte med **Expertrådet Barns röster i vården** (BRIV), som leds av Lekterapin inom Barn- och ungdomsmedicin.

**Besök på biblioteket:** Ett par av ungdomarna uppgav att de besökt Patientbibliotekets lokaler i samband med behandling eller sjukhuskola. En av ungdomarna beskrev att anledningen till besöket var att *"komma bort från rummet"*.

**Bokvagnsronderna:** Få uppgav att de lånat medier från vagnen. Mående, humör och energi beskrevs som anledningar till att de inte lånat därifrån: *"Hade man haft energi - beror på vad man ligger inne för och hur illa det är"*. Däremot uppgav ett par att deras föräldrar lånat böcker från bokvagnen och att tillgången till bokvagnen är bra för yngre barn.

**Om biblioteksverksamheten minskas:** Ungdomarna lyfte fram att det viktigaste var tillgången till att låna böcker och filmer och att själva lokalfrågan var underordnad. Vid en minskning tog de även upp frågan om utbud: *”Tänka på att man har ett brett utbud så att det finns saker som passar de flesta”*. Här beskrev de även att den som är inlagd kanske inte har energi att besöka bibliotekets lokaler: *”Oftast när folk ligger inne orkar de inte gå ner till biblioteket”*.

**Om biblioteket skulle stängas:** En ungdom beskrev bibliotekets verksamhet som en *”Bra sak för barn och föräldrar”*, medan en annan förklarade bibliotekets betydelse: *”Jag tror att det är synd att dra bort en så enkel grej, det är en så simpel liten grej som kan hjälpa så många, känns som en onödig sak att ta bort helt för att spara lite på budgeten”*.

## 4.2 Nationella minoriteter

Nationella minoriteter i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoritetsspråken är således finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, enligt Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk<sup>9</sup>.

### Finskt förvaltningsområde

Region Örebro län ingår i finskt förvaltningsområde, liksom hälften av länets kommuner. Dessa är Degerfors, Hällefors, Karlskoga, Laxå, Lindesberg och Örebro. Genom att vara ett finskt förvaltningsområde ska den sverigefinska minoriteten ges inflytande i relevanta frågor som rör Regionens verksamhet. Som förvaltningsområde ska Regionen även främja och stärka både det finska språket och den sverigefinska kulturen. För att arbeta med dessa frågor finns en sverigefinsk samrådsgrupp, som består av representanter både från Regionen och civilsamhället genom sverigefinska organisationer och föreningar.<sup>10</sup>

### Utbud och utlån nationella minoritetsspråk

Enligt den statistik som Patientbiblioteket rapporterat till Kungliga biblioteket för år 2023 fanns det i utbudet både fysiska och elektroniska titlar på de nationella minoritetsspråken. De fysiska titlarna uppgick då till 58 stycken, medan e-titlarna var betydligt fler och uppgick till 8677 stycken<sup>11</sup>. Under 2024 har det fysiska beståndet ökat något, se tabell 1. Patientbiblioteket har titlar på samtliga nationella minoritetsspråk i sitt utbud. Allra flest fysiska titlar är på finska, medan enbart tre är på samiska. Patientbiblioteket har i september meddelat att ett antal titlar på nationella minoritetsspråk inkommit från Kulturrådet, som troligtvis inte ingick i katalogen vid intervjutillfället.

Fördelning titlar på nationella minoritetsspråk	
Nationella minoritetsspråk	Antal titlar
Finska	49
Jiddisch	6
Meänkieli	6
Romani chib	12
Samiska	3
<b>Totalt</b>	<b>76</b>

<sup>11</sup> Verksamhetsrapport Patientbiblioteket USÖ 2023, statistik Kungliga bibl.

Tabell 1 Statistik på beståndet/litteratur på nationella minoritetsspråk 2024-09-05.

Källa: Örebro kommun

För år 2023 skedde 33 utlån på nationella minoritetsspråk, varav samtliga med ett undantag gällde utlån på finska. Ett av utlånen var på samiska.

Nationella minoritetsspråk	Antal utlån inkl. omlån
Finska	32
Jiddisch	0
Meänkieli	0
Romani chib	0
Samiska	1
<b>Totalt</b>	<b>33</b>

Tabell 2 Utlån inkl. omlån på nationella minoritetsspråk, avser perioden 2023-01-01 till 2023-12-31. Källa: Örebro kommun

### Sverigefinska samrådsgruppen

Region Örebro läns representant i Sverigefinska samrådsgruppen fick med ett antal frågor gällande kännedom om utbud och efterfrågan av medier på finska på Patientbiblioteket. De fick också frågan om hur det skulle påverka patienter som efterfrågar litteratur/medier på finska om Patientbiblioteket inte skulle vara öppet. Vid dialogen på mötet framkom att detta inte ansågs vara en fråga av så stor vikt och att det inte var att betrakta som en icke-fråga, men som en liten fråga.

## 4.3 Särskilt utsatta grupper

Enligt uppdragsbeskrivningen ska påverkan av förändringsförslagen utredas ur särskilt utsatta gruppers perspektiv. Utifrån den sjukhusverksamhet som bedrivs på USÖ handlar det i denna utredning främst om ineliggande patienter och personer med funktionsnedsättningar.

Enligt Bibliotekslagen (2013:801) 4 § och 5 § ska bibliotek inom det allmänna biblioteksväsendet ägna särskild uppmärksamhet personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och personer som har annat modersmål än svenska.

### 4.3.1 Inneliggande patienter

Patientbiblioteket beskriver i tidigare avsnitt att inneliggande patienter är en viktig målgrupp. På Regionens webbplats står det att inneliggande patienter får en utökad service. De behöver heller inte ha lånekort för att låna böcker<sup>12</sup>.

I skriften [”Fakta om vårdplatser”](#) från 2022 skriver Sveriges kommuner och regioner (SKR) om hur vårdtiderna minskat sedan slutet av 90-talet. Enligt rapporten består den största minskningen i att medelvårdtiden på sjukhus blivit kortare. År 1998 var medelvårdtiden 6,8 dagar och 2020 var den 4,7 dagar. Enligt SKR är det de allra äldsta som står för den största minskningen<sup>13</sup>. Att behovet av vårdplatser på sjukhus är mindre nu än tidigare beskrivs bero på att folkhälsan blivit bättre, att sjukdomar som tidigare krävde sluten sjukhusvård nu antingen kan förebyggas eller behandlas i öppenvården<sup>14</sup>.

Nedanstående tabell visar antal patienter och vårdtillfällen samt hur medelvårdtiden såg ut inom ett antal avdelningar på USÖ, samt Rättsspsykiatri, under 2023. Av de avdelningar som listas nedan har BUP avdelning 5 längst medelvårdtid på 8,5 dagar, medan Rättsspsykiatri har en medelvårdtid på 650 dagar.

Vårdavdelning	Antal patienter	Antal vårdtillfällen	Medelvårdtid (dagar)
Barnkliniken Avd 26	275	400	4,5
BUP Avd 5	109	175	8,5
Onkolog avd 85	631	972	6,8
Rättsspsykiatri	45	66	650
Medelvårdtid totalt USÖ*			4,5

\*Samtliga avdelningar USÖ inklusive psykiatri.

*Figur 1 Antal inneliggande patienter + medelvårdtid totalt respektive inom olika verksamheter.*

Patienter som vårdas inneliggande på USÖ finns bland annat inom **VO Onkologi**. På avdelning 85 är medelvårdtiden 6,8 dagar. Den uppsökande verksamheten genom bokvagnsronderna är något som patienterna använder, enligt verksamheten. På onkologen vårdas även patienter som av olika orsaker inte vill eller kan gå ner till bibliotekets lokaler, exempelvis på grund av infektionskänslighet, varför verksamheten upplever bokvagnsronderna som en värdefull tjänst. Möjligheten att låna böcker innebär enligt verksamheten att patienterna kan distraheras och fokusera på något annat. Det beskrivs att man mån om att det ska finnas tv på varje rum, men att vissa inte vill inte kolla på tv, varför upplevs som något positivt att kunna erbjuda ett bredare utbud. Verksamheten lyfter även att de gärna ser ljudböcker som en del av utbudet.

### 4.3.2 Funktionsnedsättningar

Patientbiblioteket har ett utbud anpassat till personer med läsnedsättning. År 2023 uppgick det beståndet till ett antal om 1211 stycken. Antal utlån av medier för

<sup>12</sup> [Patientbibliotek USÖ • regionorebrolan.se](#) (2024-09-06)

<sup>13</sup> [Fakta om vårdplatser \(skr.se\)](#) (2024-08-15)

<sup>14</sup> [Fakta om vårdplatser \(skr.se\)](#) s 19 (2024-08-15)

personer med läsnedsättning uppgick under 2023 till 1894 stycken, enligt verksamhetsrapport 2023<sup>15</sup>.

Som en del av tillgängligheten för personer med läsnedsättning informerar Patientbiblioteket tjänsten Legimus. Det är ett digitalt bibliotek som lanserats av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM), där personer med läsnedsättning kan ta del av talböcker, punktskriftsböcker och e-textböcker<sup>16</sup>. Patientbiblioteket beskriver att det finns patienter som har svårt att hålla i en bok och att de i sina bokvagnsronder även kan dela ut talböcker och spelare, så kallade Daisy-apparater. I utbudet finns även Lättläst, det vill säga böcker med stor stil. I övrigt är tanken att biblioteket ska vara fysiskt tillgängligt. Ibland innebär den fysiska tillgängligheten att hitta lösningar för olika behov som kan uppstå för patienter, som exempelvis lösa skarvsladd för droppställning. Vad gäller kognitiva funktionsnedsättningar beskriver Patientbiblioteket att det mycket handlar om personalens bemötande.

### 4.3.3 Rättspsykiatri

Inom Rättspsykiatri finns fyra avdelningar, varav tre är rättspsykiatriska slutenvårdsavdelningar och en är en intagnings- och utredningsavdelning i säkerhetsklass 2 som även tar emot personer som är häktade men ännu inte dömda. Tre av avdelningarna är belägna i Mellringe och en på Karlahuset i Örebro. Patientbiblioteket USÖ serverar Rättspsykiatriens patienter med utlån. Tidigare besökte en representant från Patientbiblioteket Rättspsykiatriens avdelningar och hade dialog med patienterna om vad de var intresserade av att låna. Patientbiblioteket beskriver att de sedan ett halvår tillbaka inte längre besöker Rättspsykiatriens avdelningar, då det blev för ohållbart ur arbetsmiljösynpunkt samt ur säkerhetsaspekt. Att en av avdelningarna gick upp i säkerhetsklass för några år sedan spelade även in. Nu skickar Patientbiblioteket depositioner till verksamheten var sjätte vecka med böcker. Patientbiblioteket beskriver att patienterna kontakter dem gällande, ibland själva och ibland via skötare, för önskemål om utlån.

Rättspsykiatriens verksamhetschef beskriver att som patient inom Rättspsykiatri gäller tvångsvård, vilket starkt begränsar individernas rörelsefrihet. Vissa patienter har möjlighet till permission, med eller utan medföljande personal, medan andra inte tillåts gå ut alls. För dessa blir det särskilt viktigt med bibliotekets service. Det gäller även den grupp som vårdas på Rättspsykiatrisk avdelning 6, med säkerhetsklass 2. Säkerhetsklassningen ger möjlighet att begränsa patienternas användning av egen elektronisk utrustning, vilket kan leda till att patienter känner sig mer isolerade från omvärlden. Att det handlar om just tvångsvård gör även att det blir ett särskilt fokus på patienternas rättigheter och att biblioteket spelar en viktig roll i verksamheten är tydligt: *"Det är en service som man som tvångsvårdad ska ha tillgång till. Man blir väldigt isolerad annars."*

En totalnedläggning vore förödande för patientgruppen, menar verksamhetschef. En reducering skulle kanske inte få lika stor påverkan, då det viktigaste är att det finns någon form av utbud. Vid en nedläggning skulle verksamheten behöva överväga att upprätta något liknande, vilket det är oklart om det finns plats, tid, ekonomi eller resurser för.

---

<sup>15</sup> Verksamhetsrapport Patientbiblioteket USÖ 2023, statistik Kungliga bibl.

<sup>16</sup> Om Legimus [Hem](#) | [Legimus](#) (2024-09-10)



Alternativa lösningar som lyfts fram handlar om att utveckla ett samarbete med patientbiblioteken i Lindesberg eller Karlskoga, även om det skulle kunna innebära avståndsutmaningar. Ett annat alternativ gäller ett direkt samarbete med kommunen. Alternativa lösningar ger dock risk att påverka verksamhetens resurser eller ekonomi.

## 5. Risker och konsekvenser för prioriterade grupper

Antal utlån på **nationella minoritetsspråk** var under år 2023 väldigt lågt. Sverigefinska samrådet såg inte heller Patientbibliotekets vara eller icke vara som en stor fråga. Om ett Patientbibliotek ska finnas bör dock de nationella minoritetsspråken finnas i utbudet.

*Bedömning:* Antal utlån, tillsammans med dialogen som förts med Sverigefinska samrådet, gör dock att utredningen ser att varken reduktion eller nedläggning kan förmodas leda till några väsentliga risker eller konsekvenser ur nationella minoriteters perspektiv.

Medelvårdtiden för **inneliggande patienter** vid USÖ är 4,5 dagar. Bokvagnsronderna utförs 1 gång per vecka, med undantag för barn- och ungdomsmedicin, vilket innebär att alla inneliggande patienter inte kommer vårdas samtidigt som en bokvagnsrond. För **barn och unga** som vårdas inom barn- och ungdomsmedicin samt barn- och ungdomspsykiatri är det tydligt att verksamheterna anser att biblioteket med dess utbud spelar en viktig roll. Bokvagnsronderna utgör en form av ”friskvård”, enligt barn- och ungdomsmedicin. För BUP avdelning 5, som är låst och där patienter kan vårdas enligt beslut om LPT, kan bokvagnsronden motverka instängdhet. BUP avdelning 5 har en medelvårdtid på 8,5 dagar och på onkologen avdelning 85 är medelvårdtiden 6,8 dagar. Barn- och ungdomsmedicin avdelning 26 har en medelvårdtid på 4,5 dagar, men där torde fler inneliggande ha möjlighet att ta del av bibliotekets utbud, då de har dels besök två gånger per vecka och dels ett samarbete med Lekterapin. För **patienter som tvångsvårdas** inom Rättpsykiatri anses biblioteket och dess utbud vara något som kan motverka känslan av isolering. Tvångsvård innebär ett särskilt fokus på patienters rättigheter, menar verksamheten, som poängterar att utan bibliotekets tjänster kan patienterna bli väldigt isolerade.

*Bedömning:* Av allt som utförs vid Patientbiblioteket är den uppsökande verksamhet som riktar sig mot barn och unga, inneliggande och rättpsykiatri den som framstår vara av störst vikt. Vid en reduktion eller nedläggning skulle patienter som idag får tillgång till litteratur, filmer och musik antingen få ett förändrat eller borttaget utbud. Utifrån verksamheternas perspektiv innebär utbudet alltifrån möjlighet till distraktion till att motverka isolering under tvångsvård. Detta torde bli särskilt märkbart vid Rättpsykiatri, som har en medelvårdtid på 650 dagar. Risken är att patienter inte får möjlighet till samma form av avkoppling och färre möjligheter till positiv sysselsättning under sin vårdtid. Inom utredningens ramar går det inte att uttala sig om konsekvenser för den enskilda patienten, men utifrån de synpunkter som lämnats skulle en konsekvens vara att verksamheten känner ett behov av att erbjuda ett utbud eller aktiviteter som ersätter dagens.



Vad gäller **funktionsnedsättningar** har Patientbiblioteket ett anpassat utbud som patienter kan tillgå, som lättläst litteratur, talböcker och spelare. Bibliotekarierna informerar även patienter om den digitala tjänsten Legimus, där det går att ta del av talböcker, punktskriftsböcker och e-textböcker.

*Bedömning:* Det är en relativt stor andel som lånar medier för personer med läsnedsättning. Risker och konsekvenser bedöms som likvärdiga som för övriga patienter, enligt ovan, med tillägget att biblioteket inte bara står för ett anpassat utbud utan även kompetens kring utbud och hjälpmedel. Detta bör tas i beaktande vid fortsatt arbete.

## 5.1 Slutsatser och förslag

Patientbiblioteket USÖ är idag, även med den 20-procentiga neddragningen, att betrakta som en väldimensionerad verksamhet som inom sina medel bland annat kan ge service till låntagare på biblioteket, besöka inneliggande patienter genom bokvagnsronder, ha ett samarbete med Lekterapin inom barn- och ungdomsmedicin samt serva Rättsspsykiatrins patienter. Värt att notera är även att Patientbiblioteket USÖ även fungerar som ett arbetsplatsbibliotek för anställda. Dessutom har Patientbiblioteket tidigare även haft samarbeten med kommunala verksamheter, som även om ändamålet är lovvärt, inte kan anses ingå i Patientbibliotekets uppdrag.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har att prioritera utifrån sin tilldelade budget. Att bekosta och upprätthålla en verksamhet som levererar tjänster som även erbjuds inom den kommunala folkbiblioteksverksamheten kan inte anses ingå hälso- och sjukvårdens uppdrag. Det finns inom Örebro kommuns folkbiblioteksverksamhet flertalet bibliotek med geografisk spridning samt en mobil bokbilsverksamhet<sup>17</sup>.

Utredningen har haft i uppdrag att se över risker och konsekvenser med reducering alternativt nedläggning för barn och unga, nationella minoriteter och särskilt utsatta grupper. För dessa grupper är utredningens bedömning att Patientbiblioteket fyller en funktion som är svår att ersätta inom hälso- och sjukvårdens egen verksamhet. Biblioteksplanen för Region Örebro län 2020 – 2024 tar upp att forskning visar skönlitteraturens kan påverka tillfrisknande och öka det allmänna välbefinnande hos patienter. I planen beskrivs även hur läsning i slutenvården kan vara en flykt och även leda till välbefinnande<sup>18</sup>. Tillgången till litteratur och andra medier utgör således en möjlighet att ge patienter en positiv sysselsättning under vårdtiden, något som även lyfts fram av verksamhetsföreträdare.

Utredningen ser att finns ett behov av någon form biblioteksutbud för särskilt prioriterade grupper inom hälso- och sjukvården. Därför bör möjligheten ses över att ingå ett förändrat avtal med Örebro kommun avseende bibliotekstjänster. Om det är möjligt bör det fortsättningsvis tillhandahållas någon form av service för inneliggande patienter, barn- och ungdomsmedicin, barn- och ungdomspsykiatri och Rättsspsykiatri.

<sup>17</sup> Örebro bibliotek [Stadsbiblioteket - Örebro bibliotek \(orebro.se\)](https://www.stadsbiblioteket.se) (2024-09-17)

<sup>18</sup> Biblioteksplan Region Örebro län 2020-2024 s 22 [Biblioteksplan för Region Örebro län 2020-2023 \(regionorebrolan.se\)](https://regionorebrolan.se/Biblioteksplan-för-Region-Örebro-län-2020-2023) (2024-09-16) Planen förlängd till och med 2024

## Förslag

Utredningen ser behov av ett fortsatt utbud av bibliotekstjänster som tillhandahålls till prioriterade patientgrupper inom hälso- och sjukvården. Dessa bibliotekstjänster behöver inte nödvändigtvis utgå från USÖ eller egna lokaler, utan skulle kunna vara en del av en mobil biblioteksservice. Utredningen föreslår således att Patientbibliotekets uppdrag förändras från sin nu relativt breda verksamhet till att leverera mer riktade insatser.

Utredningen föreslår att hälso- och sjukvårdsledningen ger ett fortsatt uppdrag till Verksamhet och ledningsstöd att se över möjligheten till ett omvandlat samarbete och avtal med Örebro kommun avseende bibliotekstjänster för prioriterade grupper inom hälso- och sjukvården.

## 6. Källförteckning

- Patientbiblioteket USÖ verksamhetsberättelse 2023
- Verksamhetsrapport Patientbiblioteket USÖ 2023, statistik Kungliga bibl.
- Biblioteksplan Region Örebro län 2020-2024: [www.regionorebrolan.se](http://www.regionorebrolan.se)
- Om Expertrådet Barns röster i vården: [www.regionorebrolan.se](http://www.regionorebrolan.se)
- Patientbiblioteket USÖ: [www.regionorebrolan.se](http://www.regionorebrolan.se)
- Om finskt förvaltningsområde: [www.regionorebrolan.se](http://www.regionorebrolan.se)
- Uppdragsbeskrivning Barnrättsombud för barn som närstående Region Örebro län
- Bibliotekslag (2013:801) [www.riksdagen.se](http://www.riksdagen.se)
- Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk: [www.riksdagen.se/](http://www.riksdagen.se/)
- Fakta om vårdplatser, Sveriges kommuner och Regioner, [www.skr.se](http://www.skr.se)
- Om Örebro biblioteksverksamhet: [www.orebro.se](http://www.orebro.se)
- Om biblioteket Legimus, [www.legimus.se](http://www.legimus.se)
- Om barnkonventionen: [Barnombudsmannen.se](http://Barnombudsmannen.se)